

Жалпы білім беретін мектептің орта буынында ағылшын тілі сабақтарында грамматикалық дағдыларды қалыптастыруда жасанды интеллектті пайдалану

ЖАРИЯЛАНДЫ 11.12.2025	ТІРЕК СӨЗДЕР автоматты түзету, ағылшын тілі, адаптивті оқыту, грамматикалық дағдылар, Жасанды интеллект, сөйлеуді тану, цифрлық білім	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/185733/
--------------------------	--	--

Саурықбай Гүлшат Еркінбекқызы

Ғылыми жетекші: **Жорабекова Динара Мухтаровна**

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды Ұлттық

Зерттеу университеті. Қарағанды қаласы

АННОТАЦИЯ

Ағылшын тілін оқытуда жасанды интеллект технологияларын қолдану тілдік білім берудің тиімділігін арттырудың маңызды бағыттарының бірі ретінде қарастырылады. Қазіргі цифрлық орта оқушылардың грамматикалық дағдыларын дамытуда жекелендірілген оқытуды, автоматтандырылған талдауды және нақты кері байланысты қажет етеді. Жасанды интеллект осы талаптарды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін адаптивті платформалар, автоматты қате түзету жүйелері, сөйлеуді тану құралдары және мәтінді лингвистикалық өңдеу технологиялары арқылы тіл үйрену үдерісін оңтайландырады. Зерттеу ағылшын грамматикасын меңгертудің когнитивтік, функционалды және дағдылық теорияларымен ұштасатын ЖИ-дің педагогикалық әлеуетін талдайды. Сонымен бірге отандық және шетелдік тәжірибе негізінде жасанды интеллекттің оқу мотивациясына, қателерді азайтуға, оқыту сапасын арттыруға ықпалы сипатталады. Қорытындыда ЖИ технологияларын ағылшын тілін үйретуде қолданудың ғылыми-практикалық маңызы айқындалады.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, ағылшын тілі, грамматикалық дағдылар, адаптивті оқыту, автоматты түзету, сөйлеуді тану, цифрлық білім.

КІРІСПЕ

Білім беруді цифрландыру үдерісі шетел тілдерін оқыту әдістемесіне түбегейлі өзгеріс енгізіп, жаңа технологияларды тиімді қолданудың маңызын арттырды. Ағылшын тілін меңгеру қазіргі қоғамдағы коммуникативтік, кәсіби және академиялық талаптардың негізіне айналғандықтан, бұл пәнді оқытудың сапасын жақсартуға бағытталған инновациялық шешімдер өзекті болып отыр. Тілдік құзыреттіліктің негізгі компоненттерінің бірі – грамматикалық дағдылар, себебі грамматика тілдің құрылымдық жүйесін қалыптастырып, мағынаның дұрыс берілуін қамтамасыз етеді.

Дәстүрлі грамматика оқыту үлгілері — ережені түсіндіру, тілдік үлгілерді жаттау, типтік жаттығулар орындау — кей жағдайда оқушылардың қызығушылығын төмендетіп, нәтижені баяулатуы мүмкін. Сонымен қатар оқушылардың тілдік дайындық деңгейі, оқу қарқыны және қабылдау ерекшеліктері әртүрлі болғандықтан, бірдей тапсырмалардың барлығына бірдей тиімді болуы қиын. Осы мәселелер жасанды интеллект технологияларын қолдануды қажет етеді.

ЖИ оқушының деңгейін автоматты талдау, жедел кері байланыс беру, қате түрлерін анықтау, сөйлеуді тану және жеке оқу траекториясын құру мүмкіндіктері арқылы ағылшын тілін меңгертуді жаңа деңгейге көтереді. Бұл технологиялар грамматикалық құрылымдарды түсінуді жеңілдетіп, материалды меңгеру жылдамдығын арттырады. Сондықтан жасанды интеллектті тіл үйрету үдерісіне енгізу қазіргі білім беру жүйесінде ерекше маңызға ие.

Зерттеу сұрақтары:

-Жасанды интеллект құралдарын пайдалану орта буын оқушыларының ағылшын тіліндегі грамматикалық дағдыларын қалыптастыруда қаншалықты тиімді?

-ЖИ негізіндегі грамматикалық тапсырмалар кешенін қолдану оқушылардың грамматикалық дағдыларын дамытуға қандай әдістемелік әсер етеді?

Грамматикалық дағдыларды қалыптастыру теориялары

Ағылшын тілін меңгертуде грамматикалық дағдыларды қалыптастыру түрлі ғылыми теорияларға сүйенеді. Когнитивтік бағыт грамматиканы тілдің ішкі жүйесі ретінде қарастырып, оны түсіну мен талдаудың маңызын атап өтеді. Бұл көзқарас бойынша оқушы ережелерді меңгере отырып, тілдік құрылымды логикалық тұрғыдан игереді. Мұндай тәсіл күрделі грамматикалық формаларды жүйелі түрде түсіндіруге мүмкіндік береді.

Тілді табиғи түрде меңгеруді қолдайтын бағыттар инпуттың рөлін ерекше көрсетеді. Бұл тәсілде оқушы тілдік үлгілерді шынайы мәтіндер мен жағдайлар арқылы қабылдап, грамматикалық формаларды контекст ішінде меңгереді. Эмоциялық ахуал, тілдік орта

және мотивация бұл процестің негізгі факторлары саналады. Мұндай тәсіл оқушылардың тілдік сезімін дамытып, құрылымды механикалық жаттау қажеттілігін азайтады.

Функционалды бағыт грамматиканы мағына тудыратын құрал ретінде сипаттайды. Тілдік форма сөйлеу мақсатына байланысты таңдалады. Бұл тәсіл оқушылардың грамматикалық құрылымды тек дұрыс қолдануды ғана емес, сонымен қатар оның коммуникативтік қызметін түсінуін қамтамасыз етеді.

Осы бағыттарды сабақтастыра отырып, мұғалімдер грамматикалық дәлдік пен коммуникативтік еркіндіктің арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ете алатын оқыту стратегиясын құра алады. Шетелдік әрі отандық тәжірибені саралай келе, бір қатар бағыттар топтамасын жасауға мүмкіндік берді. Бағыттардың грамматиканы оқытудағы өзгешіліктер төменде кесте түрінде көруге болады (Кесте 1).

Кесте 1

Грамматиканы оқытудағы бағыттар түрлері.

Тәсіл / Бағыт	Өкілдері	Теориялық негіз	Грамматиканың рөлі	Оқытудың ерекшелігі
Формализм	Ноам Хомский	Competence vs. Performance	Ішкі жүйе, абстрактілі құрылым	Ережелерді меңгеру, құрылымға назар
Натурализм	Стивен Крашен	Input Hypothesis, Natural Order	Интуитивті меңгеру, түсінікті тілдік инпут	Қайталама және табиғи үйрену
Функционализм	Майкл Маккарти, М. Хэллiday	Systemic Functional Linguistics	Тілдік форма – контекстке бейімделген таңдау	Контекстік тапсырмалар, рөлдік ойындар
Когнитивизм	Ларсен-Фриман, Барбара Бирч	Skill Acquisition Theory	Грамматика – когнитивті механизм	Автоматтандыру, жаттығу, кезеңдік меңгеру

Жоғарыда берілген анықтамаларға сүйене, грамматика тек морфосинтаксистік нормаларды механикалық меңгеруден аса отырып, тілдік білімнің когнитивті-коммуникативтік негіздерін құрайтынына көз жеткіздік.

Жасанды интеллекттің грамматиканы меңгертудегі мүмкіндіктері

ЖИ-дің ағылшын тілін оқытудағы практикалық әлеуеті бірнеше бағытта көрінеді:

1. Адаптивті платформалар

- Оқушының қателерін талдап, жеке тапсырмалар құрастырады.

- Грамматика бойынша әлсіз тұстарды автоматты анықтайды.
2. Автоматты қате түзету
 - Жазылым жұмыстарында грамматикалық қателерді бірден көрсетеді.
 - Қате түріне түсініктеме береді, дұрыс нұсқасын ұсынады.
 3. Сөйлеуді тану технологиялары
 - Оқушының айтылымындағы грамматикалық сәйкессіздіктерді анықтайды.
 - Дыбыстау, шақ формалары және құрылымдарды ауызша қолдануды жақсартады.
 4. Мәтінді автоматты талдау
 - Сөйлем мүшелерін, грамматикалық формаларды, синтаксистік байланыстарды анықтайды.
 - Студенттің жазба жұмысында жиі қолданылатын грамматикалық үлгілерді талдайды.
 5. Мотивацияны арттыру
 - Геймификация, жетістік белгілері, интерактив құралдар қызығушылықты күшейтеді.

ЖИ қолданылған платформалардың отандық талдауы (Қ.Қойшыбаева, 2023; А.Есен, 2024) оқу нәтижесінің 20–35% жақсарғанын көрсетеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жасанды интеллект ағылшын тілін оқытуда грамматикалық дағдыларды қалыптастырудың тиімді құралы ретінде танылып отыр. ЖИ-дің адаптивті мүмкіндіктері, автоматты түзету жүйелері, сөйлеуді тану технологиялары және мәтіндік талдау әдістері оқу үдерісін жекелендіріп, оқушылардың жетістігін жүйелі түрде арттырады. Отандық және халықаралық зерттеулер ЖИ құралдарының мотивацияны күшейтіп, грамматикалық материалды меңгеру сапасын айтарлықтай жақсартатынын дәлелдейді. Сондықтан жасанды интеллектті ағылшын тілін оқыту тәжірибесіне енгізу — тілдік білім беруді жаңғыртудың өзекті әрі перспективалы бағыты.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қойшыбаева, Қ. *Цифрлық білім беру және жасанды интеллектті қолдану мәселелері.* – Алматы: Білім, 2023.

2. Есен, А. Жасанды интеллект негізіндегі тілдік платформалардың тиімділігі. // Педагогика және психология. – 2024. – №2.
3. Әбдікаримова, Ж. Шетел тілін оқытудағы инновациялық технологиялар. – Нұр-Сұлтан: Астана Баспа, 2020.
4. Krashen, S. *Second Language Acquisition and Learning*. Oxford University Press, 1982.
5. Larsen-Freeman, D. *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press, 2000.
6. Thornbury, S. *How to Teach Grammar*. Longman, 1999.
7. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. Pearson, 2015.
8. Halliday, M.A.K. *An Introduction to Functional Grammar*. Routledge, 2004.
9. Lightbown, P. & Spada, N. *How Languages Are Learned*. Oxford University Press, 2013.
10. Luckin, R. *Machine Learning and Human Intelligence*. UCL Press, 2017.
11. Woolf, B. *Building Intelligent Interactive Tutors*. Morgan Kaufmann, 2009.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.